

REDACTIUNEA,
Administrațiunea și Tipografia
Brașov, piața mare nr. 30.
TELEFON Nr. 226.
Scrisorile neînscrise nu se
primesc.
Manuscrisurile nu se returnează.
I. Aserato
se primesc la Administrațiunea
Brașov și la următoarele
BIBLIOTECI de ABONAMENTI:
In Viena la M. Dukas Nachf.,
Wax, Augenthaler & Emeric Le-
ner, Heinrich Schalek, A. O-
pelik Nachf., Anton Opelik.
In Budapesta la A. V. Golber-
ger, Ekstein-Bernat, Iuliu Le-
opold (VII) Erzsébet-kürt.
Prețul inserțiilor: o serie
garmond pe o coloană 10 bani
pentru o publicare. Publicări
mai dese după tariful și invo-
ială. — RECLAME pe pagina
8-a o serie 10 bani.

GAZETA TRANSILVANIEI.

ANUL LXXII.

Telefon: Nr. 226.

GAZETA apare în fiecare zi
Abonamente pentru Austro-Ungarie:
Pe un an 30 cor., pe șase luni
18 cor., pe trei luni 8 cor.
N-rii de Duminică 4 cor. pe an.
Pentru România și strălătuț:
Pe un an 40 franci, pe șase
luni 20 fr., pe trei luni 10 fr.
N-rii de Duminică 8 fr. pe an.
Se primumă la toate ofi-
cile postale din țară și din
afară și la d-nii colectorii.
Abonamentul pentru Brașov:
Administrațiunea, Piața mare
târgului nr. 30, etajul
I. Pe un an 20 cor., pe șase
luni 10 cor., pe trei luni 5 cor.
Cu dusul acasă: Pe un an 24
cor., pe șase luni 12 cor., pe
trei luni 6 cor. — Un esem-
plar 10 bani. — Atât abona-
mentele, cât și inserțiunile
sunt a se plăti înainte.

Nr. 190.

Brașov, Joi 3 (16) Septembrie

1909.

Procesul numărului jubilar al „Gazetei“.

În fine avem înaintea noastră și mult așteptatul act de acuză al procuraturii din Târgul-Mureșului în procesele intentate numărului jubilar al ziarului nostru. Procuratura ridică acuza pe baza §-lui 172 alin. 2 în contra a cinci fruntași ai vieții noastre publice, cari ne-au dat prețiosul lor concurs din prilejul edării numărului jubilar.

Pentru alte treisprezece delictive de „agitație“, a căror răspundere a luat-o defunctul Dr. Aurel Mureșianu, procuratura s'a văzut nevoită a sista acuza în urma încetării din viață a regretatului nostru director. Deasemenea a fost scos de sub acuză și redactorul nostru responsabil.

Reținându-ne dela orice comentariu, care ar putea să aducă asupra noastră o nouă serie de urmări din partea procurorilor noștri atât de sensibili, publicăm mai la vale pasagele incriminate împreună cu motivele, lăsându-le la aprecierea opiniei publice românești.

Dăm aci în rezumat actul de acuză îndreptat, acelaș act comun, împotriva d-lor

Fr. Hosszu Longin, 62 ani etc.
Partenie Cosma, 72 ani, etc.
Dr. Caius Brediceanu 30 ani, etc.
Dr. Cassiu Maniu, 42 ani, etc.
George Simu, 47 ani, etc.

pe baza §-lui 172, alineu 2, pentru agitație pnia presă, săvârșită cu articolele publicate în numărul jubilar al „ziarului de limbă valahă“ din Brașov, „Gazeta Transilvaniei“, prin cari articolele agită „naționalitatea de limbă valahă a țării, în contra naționalității maghiare ca rassă“.

Pasagele incriminate sunt următoarele:

1. În articolul lui Francisc Hosszu Longin, la pag. 59:

FOILETONUL „GAZ. TRANS.“

O școală educativă.

Suntem la începutul unui nou an școlar. Socotim a face un serviciu d-lor și fraților colegi profesori, de toate categoriile, comunicându-le aci la loc de frunte, organizarea unei „școale-comunitate“.

Între cestiunile sociale la ordinea zilei, fără îndoială că educațiunea ocupă un loc de frunte, pedagogia toată fiind azi, după unii scriitori și sociologi, subordonată sociologiei. »Oamenii vor fi ceea ce i-a făcut școala« se repetă în fiecare zi, și adevărul acesta tinde a prinde rădăcini.

Afară de tendințele pur teoretice, sunt și încercări de a face din școală un fel de omenire în mic. O carte apărută de curând și datorită unui scriitor-pedagog Elvețian, d. Foerster, ne dă câteva detalii foarte interesante.

Din această carte relevăm mai ales părțile referitoare la dezvoltarea în copil a sentimentului responsabilității sale, și a obligațiilor sale față de el însuși și față de educatorii săi.

Ideia self government-ului în disciplina școlară, s'a realizat admirabil în sistemul numit: »Școala-Comunitate«. Acest sistem a căutat să facă din școală un mic Stat democratic, reunindu-se în adu-

»Un ziar, aproape singurul organ de publicitate la un popor de secol apăsător și persecutat...“

2. În articolul lui Partenie Cosma la pag. 66:

Dar să nu crează asupritorii că acest popor va fi tot atât de blăjin și loial și după ce îl vor lipsi de biserică și de școala sa, lipsindu-l prin asta de Dumnezeu și de limba sa...“

3. Din articolul lui Dr. C. Brediceanu la pag. 76:

»Dar nu numai chestia limbei e ceea ce ne desparte de detentorii puterii statului — oricum s'ar numi partidele din cari fac parte, căci față de noi una sunt ei — dar toată mișcarea și efortarea noastră spre cultură și întărire națională e timbrată de un atac în contra statului (biserică, institute de bani, societăți muzicale etc.)...“

...»În Ungaria supremația de rassă a înlocuit supremația de clasă, de naștere...“

4. Din articolul lui Cassiu Maniu la pag. 89, 90:

...»Le nici un alt popor nu găsim atâta spontaneitate câtă s'a manifestat la toate mișcările mari din istoria neamului românesc. Nu găsim la alt popor acea jertfire de sine pentru binele obștei, ca la cel românesc, la 1848, în revoluțiunea lui Horia, a lui Tudor Vladimirescu împreună cu acea extraordinară spontaneitate... Și trebuie să știe dușmanii neamului... Un apel în timpuri grele la poporul nostru ne-a dus totdeauna la izbândă...“

Din articolul lui G. Simu la pag. 107:
»Stindardul tău e zdrențuit
De fulgere dușmane,
Pe piept decor Ți-au aninat
Străinii multe rane!“

Față de Victor Branisce și Dr. Aurel Mureșianu sistez acuza.

nări regulate spre a-și da legi proprii și de a alege reprezentanți, cari în calitate de judecători, funcționari ai salubrității publice, inspectori, casieri, veghiază la executarea acestor legi sub supravegherea profesorilor, cari, cei dintâi au dat asupra acestor forme parlamentare, explicațiunile preliminare indispensabile.

Acest sistem de Școală-Comunitate s'a născut mai întâiu prin secolul 16, în institutul de educație al lui Troitzendorf, în Goldberg (Silezia) mai pe urmă s'a practicat în America, din trebuință, care se resimțea de noui metode de disciplină în anumite certiere ale orașelor, unde școlile erau populate de o tinerime, pe care un polițist, care sta vecinic în curte, trebuia s'o supravegheze ca să nu se întâmple vreo nenorocire. Dar nu numai în aceste școli, ci în ori-și-care, unde a fost încercat acest sistem, el a dat rezultate încântătoare. Transportat din America în timpul nostru în Anglia, a avut de asemenea un succes strălucit.

Ca să dăm o imagine exactă de ceea ce este mai de seamă în acest sistem, trebuie să descriem în mari trăsături originea unei din aceste școli-celate Lagrange-City din Toledo (Ohio). Dacă am ales pe aceasta între altele, cauza este că e una din școlile, cari n'a împins prea departe imitația instituțiilor politice.

Elevii din școala Lagrange nu gu-

Motivare.

Ziarul „Gazeta“ a publicat un număr jubilar...

În acest număr, cele publicate pe paginile 1, 8, 12, 14, 16, 28, 29, 47, 56, 59, 66, 77, 89, 90, 107, 125, 126, 129, arată maghiarimea ca și pe-o asupritoare și dușmană neinduplecată a naționalității de limbă valahă din țeară, și astfel cuprinsul aceluia este potrivit ca să deștepte ura naționalității valahă din țeară, în contra maghiarimei, ca o naționalitate în sens de rassă.

După datele investigației autorii publicațiilor sunt domni etc.

În cursul investigației inculpații au recunoscut etc.

Fiindcă pasagele citate au fost publicate într'un ziar cotidian, va să zică prin tipar, deci conform §-lui 171 l. p. etc...

fiindcă, în virtutea articolului de lege XVIII. 148, §. 13, responsabili sunt, în calitate de autori...

fiindcă, în sfârșit, cuprinsul fiecărei publicații este de natură de a deștepta ura naționalistă, deci se califică conform §. 172. a. 2. l. p.

ridicarea acuzei față de numiții inculpați este motivată.

Față de Victor Branisce și Dr. Aurel Mureșianu... am sistat acuza... deoarece autorii s'au găsit și au primit răspunderea... Dr Aurel Mureșianu, în cursul investigației, cum arată sub A /... a decedat.

Târgul-Mureșului, 10 Aug. 1909.

procuror regesc
D. Udvarhelyi.

Poporali în contra coaliției. Oficioul poporalilor termină astfel un furios articol prim în contra coaliției: »Coaliția în dunga morții — de care a se despărți nimănuia nu i-e atât de ușor ca și nouă — încă n'a murit. Desfaceți dar iarăș catafalcul minciunii, și puneți-vă la piept florile aruncate pe el. Tot mai trăiește coaliția, căci n'o lasă să moară! Și dacă chiar

vernează ei înșiși școala. Profesorii lor socotesc, că n'au încă experiența și cunoștința vieții suficiente. Ei se mărginesc a cere elevilor numai, și a le încredința anumite sarcini și unele răspunderi, de cari trebuiesc să se achite în conștiințozitate.

Școala e considerată ca o comună; fiecare clasă ca un cartier. Elevii, afară de clasa celor mici, sunt alegători. Elevii numai din cele două clase superioare sunt eligibili. Primarul trebuie să aparțină clasei superioare. Sunt două alegeri pe an. Aleșii conservă funcțiunile lor pe cinci luni.

O săptămână înainte de alegeri are loc o adunare preparatoare (nominating convention) diriguată de elevii cărora li s'a arătat cum trebuie prezidată o adunare după obiceiurile parlamentare. Ei sunt foarte mândri de această cunoștință, care se comunică repede și la ceilalți copii.

Discursurile pronunțate cu această ocazie pentru a recomanda pe diferiții candidați, sunt, se zice, izbitoare prin fragezimea, claritatea și senzul lor psihologic. Se cere respectarea unei reguli fundamentale: E permis să se spună de candidatul său orice bine posibil; dar e interzis să se vorbească rău de concurenți.

Nu e rar ca să se coară dela foștii profesori ai candidatului părerile lor des-

și ea nu se lasă, ca prietini buni s'o învâlească în carpe ude, să nu se supere prea-prea moștenitorii la pândă, după-ce s'ar putea mult mai supără pe sine însuși că n'au lăsat a se împlini datorințele luate. Dacă e vinovat cineva, ei singuri au să-și presare cenușă pe bițele capete!«

De-o vreme încoace, în genere »Alkotmany face mare caz din »Catholicismu în luptă«, paralel cu mișcările pentru secularizare din țeară.

Budgetul comun al Austro-Ungariei.

»Pester Lloyd« află din Viena cu privire la conferințele miniștrilor ambelor state asupra budgetului comun următoarele: Conferințele se vor ține sub președinția ministrului comun de externe. Sporirea cererilor pentru marină și armată eă mult de gândit. În primul rând este marina, care cere construirea a patru vase »Dreadnought«. Construirea acestor vase, inclusiv armament, va costa 230 milioane, repartizate pe mai mulți ani. Marina necesită afară de aceasta încă un surplus de cheltuieli de 20 milioane. În bugetul armatei comune sunt trecute și creditele pentru anexarea Bosniei. Budgetul armatei propriu zis, în afară de cheltuielile anexiunei, se ridică la 160 de milioane. Celelalte cheltuieli pentru armata activă sunt iarăș foarte însemnate. Este deci de prevăzut, că miniștrii de finanțe vor avea o situație foarte grea în conferințele miniștrilor.

Încă nu se știe dacă în conferințele actuale se va putea fixa data întrunire delegațiilor, precum se făcea de obicei. Aceasta depinde deopotrivă de rezolvarea crizei din Ungaria și de mersul crizei în Austria.

»Budapest«, oficioul partidului koșuthist, scrie energic în contra acelor partizani, cari vreau să pună bețe în roate lui Kossuth și amenință cu obstrucție în contra proiectului de lege electorală, dacă nu se va ținea seamă de pretenziunile lor cu banca autonomă. »Treceți în opoziție!« le strigă ziarul, și adaogă, despre proiectul de lege electorală, că al lui Andrassy de fapt nu e destul de liberal!!

Noua lege militară a Austro-Ungariei.

Ziarul »Zeit« află din sursă bine informată, că guvernele ambelor state au luat hotărârea, ca noua lege militară să se ia la toamnă în discuțiune în ambele parla-

pre candidat, cari se citesc în public. Se spune că citirea aprecierilor unui profesor într'o astfel de ședință a înrăurit atâta pe un elev leneș, încât acesta s'a hotărât să fie ales primar și a lucrat serios, până a putut reuși.

Odată ales, primarul trebuie singur să se prezinte »poporului« cu câteva cuvinte. Se întâmplă deseori că o fată tină să fie aleasă »primăreasă«. Școala în America este mică de jos până sus, adică fetele's cu băieții împreună. Afară de primar este un casier, un secretar și un inspector al salubrității, care își alege singur doi asistenți. Toți acești funcționari sunt zilnic în raport cu directorul școlii pentru ca să fie instruiți în »democrație« și pentru a delibera cu ei tot ce privește localul școlii sau cestiunile de organizare interioară. Directorul le dă spre pildă, o însărcinare ca să îndrepteze o stare de fapt anarhică și care fără intervenția elevilor, ar fi provocat o intervenție disciplinară. Elevii se însărcinează cu aceasta și execută cu multă pricepere. Ei au dreptul de a propune orice directorului, mai ales în ceea ce privește igiena copiilor. Ceea ce este special interzis acestor funcționari, e faptul de a-și lua aere de polițisti. Li se cere să fie cu colegii lor prietini, și a se supune lor prin dragoste și amicitie.

În fiecare lună se întrunesc toți într'o »adunare civică«, care se pronunță a-

mante. Conferințele asupra cestiunii s'au terminat definitiv. Toate detaliile militare au fost stabilite de pe acum. Micile divergențe de păreri ce mai există, se vor înlătura în curând. »Zeit« mai află, că este o dorință expresă a împăratului, ca această lege să figureze încă în toamna asta în programul ambelor guverne.

Agrarienii austriaci pentru convenția comercială cu România. Alături dimineață a fost convocată o conferință vamală la Viena în care s'a discutat cestiunea convențiilor comerciale cu statele balcanice și proiectul de lege prin care guvernul e împuternicit să încheie astfel de convenții. Primul ministru Bienerth a avut o lungă convorbire cu agrarienii în această privință, în timpul căreia aceștia au declarat că nu vor avea o atitudine ostilă acestor proiecte de legi, fiind convingiți că convențiile comerciale cu statele balcanice și în special cu România sunt absolut necesare în interesul monarhiei.

Maj. Sa în contra băncii autonome ungare.

Ziarul »Neue Freie Presse« publică în numărul de astăzi o importantă declarațiune ce-a făcut-o Maj. Sa Monarhul în una din zilele lunii iunie a anului curent unui membru marcant al coaliției. Era pe timpul când Maj. Sa, reîntorcându-se din Budapesta la Viena, a primit în audiență pe mai mulți politicieni maghiari, ascultându-le păreri asupra crizei ungare:

Iată declarația Maj. Sale:

„Și totuși am declarat fiecărui domn, (dintre cei primiți în audiență N. R.) că nu-mi voi da niciodată învoirea la despărțirea băncii comune. Aceasta am declarat-o în modul cel mai hotărât și ministrului de comerț Francisc Kossuth. Ba mai mult! L'am însărcinat, a comunica aceasta partidului său. În tot cazul unele dintre organele presei, cari agită cestiunea băncii, nu par a fi luat notiță despre aceasta.“

»N. Fr. Presse« adaugă ca explicare, că ministrul Kossuth a comunicat partidului independist, imediat după audiența sa, declarația Maj. Sale. Imputarea din ultimele cuvinte ale Maj. Sale se referă la acele ziare, cari și după cele comunicate de Kossuth au continuat din timp în timp să lătească știrea, că nisuițele pentru realizarea băncii independente sunt aproape de succes și prin aceasta au încurcat și mai mult situația crizei.

Croații protestează în depeșă către Rege, pentru adunările oprite. Oprirea adunărilor s'a făcut în repetite rânduri, și astfel ei sunt siliți a se aduna la »sfătuirii intime« pe la casele deputaților. Administrația nu permite adunările publice, de groază, că cei adunați protestând în contra procesului de înaltă trădare, care acum e în curs în Zagrab, vor face demonstrații turbulente. Impotriva volinciei administrative, aderenții coaliției — Sârbi și Croați în cea mai bună înțelegere — imploră ajutorul Majestății Sale,

supra chipului în care funcționarii își îndeplinesc mandatul. Aceștia deschid discuțiile citind raporturile. Inspectorul salubrității constată spre pildă că cartierul VII a rămas, cu toate avertizările repetate, cartierul cel mai murdar. Sau un elev se plânge de excesul de zel al inspectorului, care i-a promis să-i rupă oasele, dacă nu-și va ține locul în curat; și adunarea declară această manieră foarte puțin igienică și tonul absolut intolerabil.

Primarul are supravegherea generală. El designează, între altele, pe elevii cari trebuie să observe ca toți să-și ștergă picioarele la intrarea în școală și să nu facă șgomot. El este și un fel de judecător de pace.

Secretarul redactează procesele verbale ale întrunirilor.

Casierul girează cassa școlii. Fondurile sunt întrebuințate pentru serbări, etc. Ele servesc asemeni de a se cumpăra flori pentru elevii bolnavi, cărora aceste flori li se trimit prin o delegație de colegi.

Munca cea mai grea o are inspectorul salubrității publice.

Încă o bună idee, pe care o are școala aceasta: Fiecare clasă numește doi bibliotecari, cari veghează ca elevii să nu ôtrice materialul de învățământ pus la dispoziția elevilor. Acestora li se dă gumă-

ca să vegheze asupra legilor sancționate de dânsul.

Românii din Bucovina urmează înainte cu ținerea adunărilor populare, în cari prețind unirea tuturor deputaților; apăsându-se asupra disidenților. Astfel de adunări au organizat mai pe urmă în Storojineț și Cernăuți. Alegătorii din Uidești au trimis depeșa de mai la vale deputatului lor br. Coco Hurmuzachi.

»Văzându-Te împreună cu deputații Simionovici și Isopescul în înfrățire față cu vrăjmașii neamului, cu jidanii și cu Rușii, alegătorii din Uidești nu vă mai scotesc de reprezentant al intereselor lor românești și trimițându-Vă din adunarea lor de astăzi un vot de cea mai îndreptățită neîncredere, Te provoacă să depui fără întârziere mandatul ce ți l'au încredințat pentru sfatul împărațesc. — Primarul Jescu, parohul Smitjanovschi, superiorul Bolezat, ajutorul de primar Alecu Cimpoies în numele gospodărilor adunați peste 1000 la număr.

La conflictul pentru ordonanță!

— Conflictul în conziliul ministerial! —

„Kel. Ért.“ scrie: „In ședința de Sâmbătă a conziliului ministerial din Budapesta, între alte afaceri curente, (mare cinste!! — N. R.) a venit vorba și despre conflictul cu bisericile românești. In această chestie însă conziliul n'a adus acum vre-o hotărâre în merit, ci s'au înțeles, că împotriva rezistenței bisericilor rămânând măsurile poate să vină numai atunci, dacă locul ministeriului provizor de acum va fi luat de un cabinet permanent. Ministrul de culte, în ordonanța sa a pus în vedere metropolitilor români reținerea congruei. Deoarece însă ministrul a lăchidat încă la începutul lui Iulie congrua pe a doua jumătate a anului, reținerea congruei se va putea face numai cu începerea anului 1910!“

— Suntem informați apoi, că în ședința Camerei de la 28 I. c. unul dintre deputații naționaliști va prezenta o interpelație urgentă în chestie“.

„Univerul“ din București publică următoarea convorbire cu un fruntaș român „foarte aproape de biserica gr. catolică“:

In primul loc e rezistența neclintită a episcopatului, hotărât ca mai de grabă să demisioneze în corpore decât să dea urmare dispozițiunii ministeriale. — aceasta n'o va face în nici un caz și cu nici un preț.

Acelaș personaj mi-a mai spus, că și în rândurile clerului inferior a început să se accentueze un curent de opoziție contra măsurii guvernamentale. Se face o propagandă activă pentru ca toți preoții să fie uniți și solidari în această luptă, adoptând o atitudine comună atunci când li s'ar cere lor ca să aducă la îndeplinire dispo-

arabică, hârtie și alte lucruri necesare, ca să repare în timpul recreației cărțile și hârtița stricate.

Toți funcționarii aceștia se bucură de o mare autoritate pe lângă elevi. Sentimentul general nu tolerează ca să se revolte cineva contra hotărârilor lor.

Comparați acest rezultat cu acela care se petrece în Europa, cu »monitorii« numiți de către profesori, aceștia se cred jandarmi și sunt pururea în conflict cu camarazii lor.

Avantajul cel mai hotărât al acestor constituții americane e că în caz de complicațiuni disciplinare, profesorul poate să se bazeze pe o opinie publică organizată, care este angajată să ia partea ordinei și a onoarei.

Profesorii sunt unanimi a declara că cu acest sistem se pot face mai bine decât cu oricare altul, să fie ascultați. Ei mai afirmă de asemeni că acest self government favorizează într'un chip general respectul legii și al ordinei.

Afară de »alune americane« nimic ce este american nu prinde la noi. Totuși cred că n'am făcut rău spunând cetitorilor ceva de această școală comună.

Prof. V. G. Borgovan.

ziția lăuată de sub-secretarul de stat Toth în numele ministrului cultelor.

Clerul inferior nu se va supune, chiar în ipoteza că ar primi instrucțiuni în acest sens de la șefii lor din ierarhia bisericăscă.

El e stăt de însuflețit în acțiunea sa de împotrivire, că e gata la orice jertfă, mergând chiar până a închide bisericile și școlile, a renunța la posturile lor și la congrua ce o au dela stat și a trăi în mizerie neagră printre poporeni lor. Preoții declară că e o chestiune de conștiință religioasă de a nu se supune unei ordonanțe care nesecotește legile fundamentale ale bisericei.

Interlocutorul meu, ca încheiere, a adăugat, că și guvernauții au cunoștință de această mișcare, și că vor începe tratative cu autoritățile bisericești române, spre a găsi un teren de împăcare.

Din izvor vrednic de toată încrederea mai aflu că glasul de protestare ridicat de clerul românesc greco-ortodox și greco-catolic a găsit ecou la Viena, iar cercurile competente sunt foarte neplăcut impresionate de faptul că ministrul cultelor a complicat criza guvernamentală cu una culturală.

In consecință, Apponyi a fost avizat în mod confidențial, ca să facă tot posibilul ca să aplaneze conflictul.

Cum însă Apponyi s'a pronunțat în chip atât de categoric că, sub nici un cuvânt, nu va revoca ordonanța (în interviu acordat corespondentului ziarului »N. Fr. Presse«. — N. R.), ministrul cultelor se găsește în alternativa: ori să se desavuizeze singur, ori să demisioneze.

»Alkotmány« află că mai mulți bărbați gr. catolici (?) au întreprins o acțiune de împăcare, mai cu seamă în urma știrilor particulare primite din diferite părți ale țării, că până și românii filomaghiari s'au indignat pentru ordonanța de catechizare, și dacă în adevăr s'ar reține congrua, toată preoțimea ar trece pe partea naționaliștilor, și astfel s'ar pierde 30—40 mandate. (Aha!! N. R.) După cum află mai departe »Alk.«: inițiativa pentru căutarea unui modus vivendi, ar fi luat-o deputatul Petru Mihali »un intim al lui Apponyi și frate cu metropolitul« apoi episcopul Lugojului »un fervent aderent al guvernului«, iar acel modus vivendi ar fi ca executarea ordonanței să se suspende pe vre-un an, în vreme ce preoții români ar învăța atâtea ungurește, ca să poată satisfice pretenziunii de catechizare!!!

Adecă modus vivendi — de azi pe mâne.

Încă tot dela congresul din Budapesta.

Corespondentul din București al ziarului vienez »Reichspost« s'a folosit de trecerea prin capitala României a unu mare număr de congresiști, pentru a afla ce impresii au cules ei dela congresul din Budapesta. Intre alții a vorbit cu celebrul medic legist francez, Dr. Daboul. Acesta i-a răspuns:

— Congresul ăsta a fost un foarte obositor congres de petreceri, cu prânzuri luculice și discursuri goale.

Dr. Nazim Bey, conducătorul spitalului de copii din Cairo a spus între altele: — »A fost un congres în care s'a promis mult, dar puțin, prea puțin s'a lucrat serios, ba, ași putea zice chiar că nu s'a făcut nimic serios. S'au ținut conferințe pe ste conferințe, dar fără vre-o rezolvire solidă, prin care știința să fi făcut vre-un progres. Aceasta e impresia pe care mi-a făcut-o congresul și cred că nu greșesc afirmând că asta e părerea și a colegilor mei. Am așteptat mai mult dela congresul acesta.«

In privința abținerii medicilor români dela congres, Dr. Nazim Bey s'a exprimat astfel: »N'am urmărit afacerea asta dela început. Mi-a fost destul să citesc răspunsul Ligei maghiare la memoriul medicilor români, ca să mă lămuresc pe deplin. Părerea mea — după cetirea acestui răspuns slab fără miez — este că dreptatea nu-i de partea Ungurilor ci de partea Românilor.«

In sfârșit, doctorul Loose își exprimă regretul că a luat parte la congres. Acestea sânt informațiile comunicate de corespondentul lui »Reichspost«. Interesant e că prin declarația lui Nazim Bey — om cu desăvârșire străin de chestiile din Ungaria — se confirmă încă odată că chiar fără nici o lămurire din partea noastră, ci numai din purtarea unguirilor, străinii văd adevărata stare a lucrurilor.

Clubul ungaro-polonez (?) din Lemberg s'a adresat studenților șovinisti din Budapesta cu plângerea că comitetul pentru pregătirea congresului al 16-lea medical internațional a interzis medicilor polonezi, de a asista la congres ca reprezentanți ai națiunii poloneze, admitându-le a asista numai ca reprezentanți ai Rusiei, Prusiei și Austriei.

Plângerea cere ca în interesul cultivării frăției între unguri și polonezi medicii unguri să sprijine protestarea depusă de colegii lor polonezi la secretariatul comitetului pentru pregătirea celui de al 16-lea congres internațional medical.

Un ziar din Paris, publicând darea de seamă de la congresul medical, face observarea: »ilustri învățați, cari s'au adunat la congres au văzut un singur bolnav — Ungaria calomniată.«

Pentru a plasa mai ușor astfel de fraze în presa apuseană, — dar, sperăm, mai puțin echivoce — adecă pentru a primi mai ușor subvenții necontrolate, de la guvern, se va înființa, cum ni se comunică, o nouă societate în Budapesta pentru protecția maghiarismului, sub numirea de »Turul«.

Vre-o zece dintre congresiști, înapoiați de la Constanța s'au oprit în Bucușurești și au cercetat orașul, iar alții s'au dus la Sinaia, unde li s'a făcut o primire călduroasă. Au rămas încantați cu toții de pitorescul Sinaei, și au făgăduit ca vara viitoare să vină și să petreacă acolo timp mai îndelungat.

Adunarea poporală dela Vințul de jos.

Duminecă și-a ținut, precum am anunțat, dep. Dr. Maniu darea de samă în fața alegătorilor săi din Vințul de jos, fiind însoțit de deputații Dr. Mihali, Dr. Vlad, Dr. Ștefan Pop și Dr. I. Suciuc. Până la primirea raportului special, care ni s'a pus în vedere, dăm următoarele amănunte despre decursul adunării importante:

In darea sa de samă dep. Maniu a combătut actualul sistem de guvernare și a atacat guvernul coaliției, al cărei politică reacționară și antiromânească culminează în reforma electorală a ministrului Andrassy, în politica de colonizare a ministrului de agricultură și în ordinele ministrului Apponyi. Față de acest guvern fiecare român și fiecare democrat trebuie să urmeze aceeaș politică, adecă să înceapă o luptă înverșunată și să nu desarmeze până ce acest guvern nu va deveni imposibil. Partidele coaliției au criticat în mod vehement punctul de vedere al deputatului Maniu în cestiunea armatei, cu toate că păreriile d-sale nu erau altceva decât concluziuni logice, trase din pozițiunea sa politică, cât și din faptul că românii nu doresc desmembrarea monarhiei. Oratorul consideră ca o datorie a sa de a urma această politică proprie pentru apărarea intereselor monarhiei și a populației. Românii nu pot renunța la existența lor națională și de aceea respinge orice atac îndreptat contra lor.

Oratorul critică apoi ordinul ministrului Apponyi, spunând că răspunsul cel mai bun la acest ordin este de a-l respinge hotărât. Toți românii adevărați trebuie să fie recunoscători pentru demnitatea și atitudinea bărbătească a episcopilor. Ei sânt stăpânii sufletului națiunii române, care trebuie să-i urmeze ori cât de spinoasă ar fi calea pe care dânsii o vor conduce.

S'a votat apoi o rezoluțiune, prin care adunarea își exprimă încrederea sa în deputatul Maniu și în partidul național român. Adunarea cere introducerea votului universal și-și exprimă neîncrederea sa în guvernul actual, protestând în acelaș timp contra ordinului ministrului Apponyi. In fine se constată cu bucurie solidaritatea românilor.

Se cere o lămurire.

Comitetul administrativ al fondului foștilor grăniceri din regim. I. român, în anii trecuți, după decedarea br. Ursu, s'a simțit îndemnat a retribui catechisarea la școlile foștilor regiment grănicăresc, decretate de școlile comunale în toamna an. 1896, cu 80 cor. achitate în 1 Iulie după anul școlar servit.

În toamna anului trecut adunarea generală a foștilor grăniceri a aflat de cuvânt să urce retribuția catehetică cu bagatelul de 20 cor.

Deoarece conclusele adunării au nevoie de aprobare ministerială, d-l ministru a aflat și mai de curând, în loc de a aproba, urcarea de 20 cor. pe lângă cele 80 cor. deja aprobate și achitate până ieri, și casa întreaga remunerație catehetică și astfel anul școlar 1908-9 servit s'a dus pe cobârș.

Cassarea ministerială cu motivele sale, oficios nu ni s'a comunicat.

Scriu din auzite și din practică, că la 1 Iulie a. c. data achitării retribuției catechetice, am fost pe sub mână indirecte avisați, să nu trimitem chitanța, căci, vezi Doamne! ministrul a cassat întreaga remunerație catehetică.

Așa să fie! halal! de ea!

Se impune acum de sine întrebarea:

1) Comitetul administrativ de ce n'a avisat catechetei oficios direct, ori prin consistorii?

2) Ce pași remonstrativi a făcut în ași salva hotărârea aprobată și practică de câțiva ani cu 80 coroane retribuție catehetică?

3) Ce demersuri a luat pentru a-și valida hotărârea de augmentare?

4) Nu simte în sine îndatorirea morală a ne solvi osteneala anului școlar trecut cu minimala sumă de 80 cor?

5) Ce atitudine are față de cestiunea aceasta tranșată și de o parte și de alta cu tainicul mușama?

6) Nu cumva este remunerația implicată în prea vestita congruă damocleană?

Doar trăim în era constituțională, care ne îndreptățește pe toți a fi puși în cunoștință și de cauze, nu numai de efecte tainic resimțitoare.

În particular rog pe on. comitet administrativ să ne lămurească afacerea publice.

Veștem, 8 Septembrie 1909.

Ivan Papiu,
paroh și catechet gratuit.

STIRILE ZILEI.

— 2 Septembrie v.

D-l Ioan P. Lazar — pus sub acuză. Tribunalul de presă din Dobrița în ședința sa ținută la 4 l. c. a decis punerea sub acuză a d-lui I. P. Lazar pentru articolul »Pace ori răboiu«, publicat în numărul »Gazetei de Dum.« din Șimleu dela 28 Martie pe motivul că a »tradat secretele militare.«

Un eveniment muzical. Aflăm cu plăcere, că celebra pianistă *Adelina de Germaine-Kneisel*, membră a societății autorilor și compozitorilor din Paris, va veni peste câteva zile la Brașov și astfel vom avea rara ocaziune a asculta câteva ore pe una dintre cele mai distinse și geniale pianiste ale lumii. D-șoara Adelina de Germaine este fiica cunoscutului profesor și virtuoz la vioară Kneisel și se bucură de un renume universal. Întreaga presă română și străină i-a adus elogii, iar Maj. Sa Regina României a distins-o în diferite rânduri. Suntem convingși că întreg publicul brașovean fără excepție va saluta cu bucurie acest eveniment musical. Amănunte vom aduce la timpul său.

O nouă piesă a d-lui Caragiale. Zilele trecute s'a cedit la teatrul Davila din București noua piesă a d-lui Caragiale »Incepem« instancianu într'un act, jucat pentru prima și ultima oară, de întreaga companie »Davila« la deschiderea stagiunii în seara de 12 Septembrie v.

Necrolog. În 11 Septembrie n. a înțetat din viață în Csomaköz *Lazar Jernea* paroh gr. cat. de Csomaköz, asesor consistorial și protopop onorar. Sânta Liturghie într'u odihna sufletului adormitului s'a celebrat în biserica gr. cat. din Csomaköz în 13 Septembrie, în care zi a avut oc și înmormântarea.

Odihnească în pace!

Slovaci prigoniți. Adecă așa s'ar putea traduce cuvântul »magyarfalóc«. Capelani din chestie cari s'au dețat la un exces atât de exotic, sunt preoții catolici: Tomanek Florian din Nemestó, care a agitat și ca conștient sine qua non, a fost pedepsit cu 28 zile recorială. Iar preoții: Kiss Bajor Mihaly, Revay Ioszeff și Bucsek Matyas, cari au ofențat națiunea maghiară pe niște ilustrate simple, pe cari le-au expedit din gara Zsolna. Cercetarea este în curgere.

Björnson bolnav. O telegramă din Copenhaga anunță că Björnson a fost lovit de un atac de apoplexie. Bolnavul e șilit și stea în pat, dar viața sa nu e în pericol.

Zeppelin la Polul Nord. Sub președinția principelui Heinrich al Prusiei s'a constituit un comitet al expediției germane aeronautice pentru explorarea mării arctice. Această expediție a fost pusă sub protectoratul împăratului Germaniei. Comitetul expediției e compus din cinci membrii afară de contele Zeppelin care e președinte. Organizația expediției a fost hotărâtă în trăsăturile sale principale și va fi pusă pe o bază națională. Tinta expediției este o explorare științifică a mării polului nord prin mijlocul unui balon cu călură.

Ministrul Milovanovici atacat. Foștul societar al teatrului național sârb, Stoicovici, a atacat pe ministrul sârb Milovanovici în stradă, somându-l să-și redea postul, de oarece pe nedrept a fost dat afară din el. Când Milovanovici a răspuns că nu poate face nimic, actorul l'a amenințat cu pumnii. Ministrul o luă la fugă și după el ex-actorul. În fine după ce amândoi fugiră cât putură prin mai multe străzi, Milovanovici se pitulă în coridorul unei case, unde căzu leșinat. Sosindu-i ajutoare el fu desmetecit. Medicii au recomandat liniște absolută ministrului sârb.

Exportul petrolului rom. în Germania a luat o dezvoltare considerabilă. Astfel în primul semestru din 1909 s'a exportat o cantitate de 11.528 tone, ceea ce reprezintă dublul cantității exportate anul trecut, în aceeași perioadă. În primul semestru din 1908 exportul n'a fost de cât 5878 tone. Sporirea exportului petrolului român în Germania este cu atât mai interesantă cu cât această țară n'a importat în acest an de cât 462.000 tone față cu 593.728 tone în 1908. A fost deci o scădere de import de 41.725 tone.

Din Abrud ni-se scrie: În fața unui număr frumos de inteligență, în 11 l. c. seara s'a ținut conferența anunțată, despre ivirea și originea omului pe pământ. Precum multe alte adunări arangiate din partea intelectualilor noștri, așa și aceasta n'a putut trece fără nici un incident suferăcios. În decursul conferenței ascultarea încordată și liniștită a publicului adunat în sală, dintr'odată a fost conturbată prin atitudinea d-lui paroh I. G. din Abrudsat, care a început să molesteze publicul cu fluierături și cu amenințări: că dacă se vor mai repeta astfel de conferințe — el va împrăștia cu forța brachială pe cei adunați. La aceste observări ale părintelui din partea unui măiestru cojocar a și sosit răspunsul meritat: »Să trăiască d-l Dr. Stoica ca să ne țină mai multe staturi înțelepțes, cu aceste cuvinte a și părăsit sala. — X.

Concurs. Pentru conferirea alor 16 locuri libere la »Masa studenților academici din Cluj« sunt a se înainta petițiile până la 23 Septembrie 1909 la adresa rectorului mesei domnul Eugen P. Păcurar Cluj, Jokai u. nr. 6. Petițiile au să fie înscrise cu următoarele acte: 1) indice sau atestat de maturitate. 2) atestat despre starea materială proprie și a părinților precum și despre numărul membrilor familiei. 3) Declarațiune dacă au vre-un stipendiu sau nu. — *Dir.ecțiunea »Economicului«.*

Cucerirea aerului. Ultima zi a concursului de aviațiune dela Brescia a fost urmărită alături de un public foarte numeros, prir care se remarcă principesa Laetitia. Pentru marele premiu din Brescia aviatorul francez Rougier a făcut cei 50 de kilometri într'un cias 9 minute 42 secunde și 3/5, inclusiv timpul de a se opri spre a completa proviziunea de benzină. Aviatorul italian Calderara, odată singur și odată cu locotenentul Savoia, a sburat într'un mod splendid. Americanul Curtiss a făcut un sbor mai scurt împreună cu poștul Gabriel d'annunzio. Iată rezultatele concursului de aviațiune: Premiul pentru 50 kilometri: I. Curtiss; al II. Rougier; Premiul înălțime: I. Rougier care a făcut un sbor de înălțime de 116

metri; al II Curtiss care a sburat la 51 metri înălțime; Premiul avântului: I. Curtiss; al II Leblanc; Premiul pentru transportul pasagerilor: Calderara. Premiul circuitului Calderara. — Aviatorul Paulhan a stabilit la Tournay un nou record de înălțime. El s'a înălțat pe un aparat Boisson la o înălțime de 47 metri și a făcut 15 kilometri în 10 minute, ceea ce corespunde unei viteze de 90 kilometri pe oră.

Polul Nord. Amicii lui Cook asigură că acesta e hotărât să dea în judecată pe Peary, cerându-i despăgubiri civile pentru defăimare. — Guvernul canadian a decis să anexeze pământurile ce se întind între frontiera americană și Polul Nord. — »Neue Fr. Presse« publică următoarea telegramă, din Münster, din partea exploratorului polar Drigalski: »Cunosc pe Cook ca pe un om al cărui cuvânt merită toată încrederea. Am examinat relațiunile publicate până acum și mi-am format convingerea, că în adevăr Cook e primul om care a ajuns la polul nord.«

Muzică la promenadă. Măne Joi la 5 1/2 p. m. muzica orașului va cânta la promenada de jos.

Lecții din limba franceză și engleză se capătă după o metodă foarte ușoară la doamna Hermine Klusch Strada Neagră Nr. 7 etagiul I în dreapta.

Era nouă în Turcia.

Un ziarist a avut o convorbire cu unul dintre bărbații moderni ai Turciei, Löbel Effendi, care i-a spus următoarele lucruri interesante:

Un om — spune d-sa, — care se întoarce după un an la Constantinopol și care știa sub vechiul regim starea generală de acolo, rămâne uimit de ceea ce vede acum sub nou regim.

»Poporul e mai comunicativ, autoritățile mai puțin aspre; nu mai vezi prin instituțiile statului ael soiu de funcționari, cea mai mare parte din ei neștiind ce însărcinare și ce anume funcțiune au. Parlamentul a votat legi necesare ca în toate țările civilizate.

S'a precizat numărul funcționarilor, s'au scăzut lefurile la normal. Armata s'a primit cu elemente noi ofiteresti și s'au introdus noi regulamente. Astfel sub Abdul-Hamid, un ofiter în 3-4 ani ajungea general d'că întra în grațiile sultanului.

Prin noule legi acești generali au fost retrogradați la gradul pe care trebuiau să-l aibă după vechime.

Așa fiind, e o plăcere să vezi pe generali de eri, căpitani sau majori astăzi.

— Dar femeile? — întrebă ziaristul.

— A, mai cu seamă femeile nu și pot stăpâni și nu li mai conține entuziasmul. Le vezi prin toate localurile publice mișunând gălăgioase, făcând cluburi diferite, redactând ziare în cari semnează cu propriul lor nume și și susțin principiile de emancipare în toată libertatea. Astfel o scriitoare de talent, care dirijează ziarul »Haullmara mah sus gazeta« (Gazeta »Haulmlara« pentru femei), a nume Fatma Aliehanem, atrage deosebit atenția cetitorilor.

»În sfârșit junii turci își dau toată silința să facă o Turcie nouă. Și cu toate astea încă e mult de făcut și vor trebui ani la mijloc, ca acești mari patrioți să poată dezrădăcina moravurile sălbatică musulmane.

Ce credeți despre șovinismul turcesc în chestia școlilor din Macedonia? — întrebă apoi ziaristul.

— Chestia școlilor nu e definitiv tranșată, însă junii turci, în direcția aceasta, sunt indirect șovinisti. Limba turcă e un mijloc de a astâmpăra multe din conflictele dintre naționalități, de aceea guvernul a impus limba turcă ca cea oficială în școli. Trebuie să recunoaștem însă cu multă părere de rău că dintre toți macedonenii cei mai neorganizați sunt încă Românii. Ei n'au fost în stare până astăzi să aibă un singur club al lor, pe când curții de exemplu, cei mai sălbatici dintre naționalități — au mai multe cluburi.

Găsiți că guvernul român ar putea obține de la Turcia de azi, foloase economice sau comerciale mai mari ca cele din trecut.

— De sigur. Și în acest scop chiar, am pregătit un memoriu, pe care îl voi supune d-lui ministru al comerțului și în care arăt anume căi de urmat pentru obținerea acestor foloase.

ULTIME ȘTIRI.

Budapesta, 15 Septembrie. Toate ziarele de dimineață constată, că în consiliul de ministri nu s'a putut face nimic pentru limpezirea situațiunei, care e destul de gravă. Ziarul lui F. Kossuth »Budapest« este foarte pesimist, căci Wekerle nu e în stare să supună aprecierii monarhului un plan pozitiv. În sferile politice de aici se consideră situațiunea de tot penibilă, mai ales de când influențele din Viena au devenit primejdioase pentru guvernul actual maghiar.

Agram, 15 Septembrie. Asupra procesului de înaltă trădare se anunță că procurorul a propus următoarele pedepse: *Pedeapsa cu moartea* pentru cinci acuzați principali, anume: Adam și Valerian Pribitschevici, Oresinin, Bekics și și Zivkovic, iar pentru ceilalți acuzați *închisoare dela 10 până la 20 de ani*. Pledoariile apărătorilor au început eri după amiază.

Praga, 15 Sept. Duminică după amiază o ploaie torențială cu grindină a pricinuit pagube enorme în regiunea Horitz. Din 81 case ale satului Trebowietitz, 44 s'au prăbușit cu totul sau în parte. Peste 300 oameni sunt fără adăpost. 8 persoane și vite multe au pierit inecați.

Ludove, 15 Sept. Ziarele slovace discutând ordinul ministrului Apponyi, spun că *Slovacii catolici trebuie să sprijinească energic episcopatul român*, căci la Slovaci e în joc existența a 300 de școli, în care limba maternă slovacă e amenințată de guvernul maghiarizării Kossuth-Apponyi-Andrassy. Ziarele slovace fac apel la toți slovacii, ca să fie bravi ca Românii și să nu-și pună speranța în clerul lor înalt dar jidov, ci să se adreseze direct Papei Piu X, care până acuma totdeauna s'a împotrivit șovinismului maghiar.

Bruxelles, 15 Sept. Din interiorul țării se semnalează d'otră cazuri de holeră. Este vorba de o femeie și de un marinar, cari au încetat din viață, prezentând simptome de holeră.

POȘTA REDACȚIUNELI.

D-lui N. Popa, *București.* — În comitatul Treiscaune n'avem advocat român. Adresați-vă unui advocat român din Brașov.

Bibliografie.

Din »Biblioteca populară Sococ« au apărut următorii numeri a 30 bani:

Nr. 79. continuând *Guy de Maupassant* »Pe coastele Africii. Nr. 80. *Halima* »O miie și una de nopți«. Nr. 81—82 *Ioan Popovici Bănăneanu* »Nuvele din viața meseriașilor vol. I (55 bani). Nr. 83. »Fata Popei« de *Ion Dragoșlav*. Nr. 84. »Nuvele umoristice« de Ion Creangă, E. Balcan, T. Stefanelli și E. Teliman. Nr. 85—86 »Smei și Zâne« de *Artur Gorovei* (55 bani).

Tot în Editura Sococ au mai apărut: »Bătrânik« de *Em. Gârleanu*, schițe din viața boerilor Moldoveni, edit. II. Prețul 3 Lei; iar din »Biblioteca Sococ« a scriitorilor Români a apărut »O seamă de cuvinte« și *Cronica de Ioan Neculce* (95 b.).

Din »Biblioteca pentru toți« a apărut nr. 485 cuprinzând »Snoave« versificate de *V. Bilciurescu*.

Proprietar: Dr. Aurel Mureșianu.

Râm.

Redactor respons.: Victor Branice.

Dr. STERIE N. CIURCU.

VIII Kochgasse Nr. 29 — Viena

Consultanți

în celebritățile medicale, cu specialiștii de înalta facultatea de medicină din Viena.

Telefon nr. 17065.

